

Povijest hrvatskog športa



IVAN PREBEG - VELIKAN HRVATSKOG BOKSA.....str 2
80 GODINA RUKOMETAstr 4
HRVATSKA - PRETEČA SKAUTIZMAstr. 7
OD PENKALE DO FIZIRA.....str. 11



HRVATSKI OLIMPIJSKI ODBOR
CROATIAN OLYMPIC COMMITTEE

IVAN PREBEG - VELIKAN

Hrvatski boksač Ivan Prebeg prvi je boksač s ovih prostora koji je osvojio naslov profesionalnog prvaka Europe.

U četvrtak 29. lipnja 1995. godine u Zagrebu, u dvorani "Cibone" borili su se Asmir Vojnović i Antun Josipović za prvi naslov prvaka Hrvatske u profesionalnom boksu, u teškoj kategoriji. Pobijedio je Vojnović. Tog istog dana i Ivan Prebeg imao je svoju posljednju borbu s dugom i teškom bolesti i nije izdržao. S velikom tugom, službeni spiker u "Ciboninoj" dvorani objavio je: „Danas je u Zagrebu preminuo Ivan Prebeg, velikan hrvatskog boksa i šampion Europe u profesionalnom boksu.“ U tišini se čulo „Slava mu“...

Mladost u Zagrebu

Ivan Prebeg rođen je 22. rujna 1933. godine u Josipdolu. Ubrzo je obitelj Prebeg preselila u Zagreb, gdje je Ivan završio srednju zanatsku školu i stekao zvanje elektromehaničara.

U djetinjstvu je volio nogomet, navijao za "Dinamo" i želio postati igrač tog kluba. No igrom slučaja, 1955. godine, našao se u dvorani boksačkog kluba "Metalac", gdje su mu prvi treneri bili Zlatko Hrbić i Zlatko Nemeček. Bio je redovan na treninzima i vrlo brzo stekao solidno boksačko znanje i došao u prvu momčad. No pravih rezultata nije bilo i Prebeg je jednog dana (1957.) nestao s popisa prvotimaca boksačkog kluba "Metalac". Krenuo je putem onih koji su vjerovali da je vještina koju su stekli dovoljna da se krene u pravi život.

Život u Jugoslaviji pedesetih godina prošlog stoljeća bio je težak, a kako nije mogao dobiti putovnicu, Prebeg je s još jednim prijateljem preplivao Muru i otišao u Austriju. Jedno vrijeme bio je u sabirnom logoru u Grazu, zatim odlazi u Njemačku, u Nürnberg, pa u Augsburg. U Augsburgu je postao aktivan član amaterskog boksačkog kluba "Schvaben Augsburg E.V.", za koji je nastupao: u šest dvoboja zabilježio je pet pobjeda i jednu neodlučenu borbu.

Odlazak u Pariz

Na poziv brata Milana koji je radio u Parizu, Ivan potom odlazi u Pariz gdje je u prvo vrijeme radio kao elektromehaničar, ali se prijavio i u amaterski boksački klub "Stade Municipal de Courbevoie". Nakon nekoliko uspješnih nastupa i pobjeda, u svojoj 28. godini, što je zapravo dosta kasno, okušao se u profesionalnom boksu. Prvu profesionalnu borbu imao je 19. travnja 1961. godine u Charleroyu gdje je nokautom u 5. rundi pobijedio Julesa Becausea.

Prebeg je u inozemstvu imao dobrih prijatelja među boksačima, boksačkim djelatnicima, navijačima, a posebno u svom menadžeru Camilu Kribisu iz Luksemburga. Ipak, cijelo vrijeme bio je svjestan toga da je imigrant i stranac. Nedostajala mu je njegova obitelj, i tako se 1967. godine vratio u Zagreb. Nije imao podršku Boksačkog saveza Jugoslavije, i nije dobio odobrenje da se bori u Zagrebu, već je svoje prve mečeve po povratku u domovinu održao u Beogradu, Pančevu i Kragujevcu.

Ipak, uz pomoć prijatelja, posebno Franje Pribanića, istaknutog boksačkog suca i boksačkog djelatnika, te Ivana Hrenara, svoj prvi meč u Zagrebu održao je 30 prosinca 1967. godine kada je pobijedio sjajnog Manfreda Ackersa po bodovima.

Nakon velikog natezanja oko toga tko će se boriti za naslov profesionalnog prvaka Europe i gdje će borba biti



HRVATSKOG BOKSA

održana, konačno je europska boksačka profesionalna organizacija EBU donijela odluku: odlučeno je da će se borba održati u Zagrebu i da će se boriti 26-godišnji Velšanin Eddie Avoth i 36-godišnji Ivan Prebeg.

Naslov europskog prvaka

Susret za naslov europskog prvaka održan je 28. lipnja 1969. godine na stadionu Šalata, gdje je pun stadion bodrio Prebega. Dvanaest godina mlađi Avoth bio je uvjeren u svoju pobjedu, no u ringu je sve bilo drugačije. Prebeg je bio sjajan, održao je pravu lekciju iz svih elemenata boksa, što su potvrdili i suci, te je na kraju pobijedio u 15 rundi po bodovima i osvojio naslov profesionalnog prvaka Europe u poluteškoj kategoriji. Bio je to ne samo najveći uspjeh Ivana Prebega, već i cjelokupnog boksa u tadašnjoj državi.

Prema propozicijama europske boksačke federacije EBU, naslov prvaka morao je braniti u kratkom vremenskom roku. Već 6. veljače 1970. održan je susret sa Talijanom Pierom del Pappom u Milanu, u kojem je Prebeg izgubio. Tijekom 15 rundi koliko je meč trajao i koliko se Prebeg bezuspješno trudio obraniti naslov najboljeg, publika je promatrala borbu prosječne kvalitete, slabiju od one koju su Zagrepčani imali imali priliku gledati kada je Prebeg boksa sa Avothom.

Del Pappa je zasluženno pobijedio na bodove (74:72), jer je očito bio puno bolje pripremljen, iako nije pokazao osobito majstorstvo kakvo je Prebeg do tada nekoliko puta demonstrirao. Nažalost, ništa od tog majstorstva nije uspio pokazati u Milanu. Tek je na trenutke bljesnuo nekom eskivažom, brzim lijepim direktom i to je bilo sve.

Kraj karijere

Nakon što je izgubio naslov prvaka, Prebeg je nastupio još samo u 4 meča. Dva je izgubio nokautom, jedan boksa neodlučeno, a jedan pobijedio nokautom.

Prebeg je imao boksački staž kao amater od 1955. do 1960. godine, a dalje, sve do 1971. borio se kao profesionalni boksač sa stranom licencom. Službeno je u svojoj profesionalnoj karijeri imao 50 borbi, od toga 32 pobjede, 16 poraza i 2 neodlučna rezultata. Borio se u više od dvadesetak europskih gradova (u poluteškoj kategoriji sve do lipnja 1966., a dalje u teškoj kategoriji). Sudjelovao je i u nekoliko ekshibicijskih susreta bez odluke.

Ivan Prebeg nije se iskazao samo kao boksač, već i u svojoj struci elektromehaničara. Odmah po povratku u Zagreb (1967.) otvorio je elektromehaničarsku radionicu



Meč Ivana Prebega (desno) i Angela Favarija u Vougeri 31. svibnja 1961.

u Bosutskoj ulici. Pored radionice sagradio je i lijepu malu dvoranu za boks, te ju opremio sa najboljim spravama za trening boksača. Jedno kraće vrijeme Prebeg je bio i trener u BK "Trešnjevka". Trenirao je napredne mlade boksače amatere, kao i zagrebačke profesionalne boksače.

Za vrijeme Domovinskog rata, Prebeg i njegov prijatelj Franjo Pribanić stavili su se na raspolaganje Adalbertu Rebiću, tadašnjem ministru i predstojniku ureda za prognanike. Koristeći veliki broj prijatelja diljem Europe, posebno u boksačkim krugovima, prikupljali su humanitarnu pomoć, a Prebegova boksačka dvorana pretvorena je u privremeno skladište.

Umro je neposredno prije završetka rata, u Zagrebu, 29. lipnja 1995. godine.

LITERATURA:

Zvonko Bušić i Hrvatski športski muzej, Šampioni hrvatskog i svjetskog boksa 1719.-1998., Zagreb, 2002.

Dokumentacija novinara Z. Mačešića

Dokumentacija novinara D. Marovića

Dokumentacija Z. Bušića

80 GODINA RUKOMETA

Tekst: MIRNA JAJČEVIĆ

Budući da je prva domaća rukometna utakmica odigrana 1930. godine u Varaždinu, možemo reći da je rukomet kod nas navršio 80 godina.

Analizirajući u kontinuitetu razvoj rukometa u Hrvatskoj, on je neprekidno u uzlaznoj putanji. Od srednjoškolskih sastava, pa do do olimpijskih pobjednika, na njegovom su razvoju radile na tisuće trenera, športskih djelatnika i igrača u muškoj i ženskoj konkurenciji. Interes za rukomet nije nikada bio prevelik, ali je bio konstantan, što je vrlo važno.

Godina što je upravo za naša pruža nam priliku za pogled unatrag i prisjećanje na niz obljetnica našeg rukometa.

Budući da je prva domaća rukometna utakmica odigrana 1930. godine, možemo reći da je rukomet kod nas navršio 80 godina.

Prva utakmica (prije 80 godina)

Početak rukometne igre u Hrvatskoj zabilježen je 29. 5. 1930. godine u Varaždinu. Na igralištu Varaždinskog športskog kluba održana je Javna gimnastička produkcija s prikazom sletskih vježbi, vježbi na spravama i igrama. U Godišnjem izvještaju Državne realne gimnazije u Varaždinu za školsku godinu 1929/30. na 11. stranici o toj je utakmici napisano:

"29. maja održana je na Športskom igralištu javna gimnastička produkcija s prostim sletskim vježbama, na spravama i igrama.

Svrha joj je bila propaganda za svesokolski slet u Beogradu. Posljednju je točku ispunila rukometna utakmica V i VI razreda protiv VII razreda. Produkcija je bila od općinstva obilno posjećena, a čisti prihod namijenjen je za potporu siromašnim učenicima, koji će putovati na svesokolski slet u Beograd.

Pod vodstvom nastavnika tjelesnog odgoja Zvonimira Suligoja, dvije kombinirane momčadi učenika Državne realne gimnazije prikazalo je, nakon jednogodišnjeg vježbanja, rukometnu igru."

U Zagrebu su rukomet počeli 1932. godine igrati učenici Državne I. muške realne gimnazije u Klaićevoj ulici.

Prvo obučavanje tehnike rukometne igre održavalo se na satovima tjelesnog odgoja nastavnika Vladimira Jankovića.

Za učenike koji su pokazali veće zanimanje za tu novu športsku igru, organizirani su treninzi i utakmice na igralištu Hrvatskog športskog kluba Concordia u Kranjčevićevoj ulici.

Društvo za izvanškolske športske aktivnosti učenika ove gimnazije, Udruženje tjelesnog vježbanja, skraćeno UTV, osnovano je 1932. godine.

Prva utakmica u Zagrebu (prije 75 godina)

Prvi međugradski susret rukometnih reprezentacija Državne I. muške realne gimnazije iz Zagreba i srednjoškolske reprezentacije Ljubljane odigran je 19. V. 1935. u Ljubljani (7-5).

Prva javna rukometna utakmica u Zagrebu odigrana je na otvaranju Srednjoškolskog igrališta 1. VI. 1935. godine. Sastale su se reprezentacija Državne I. muške realne gimnazije i reprezentacija srednjih škola Ljubljane (8 -3).

Zanimljivo da je prvo poluvrijeme odigrano u subotu 1. lipnja, a drugo, dan kasnije, u nedjelju.

Od jeseni iste godine, na Srednjoškolskom igralištu igraju se brojne rukometne utakmice učenika zagrebačkih srednjih škola uz nazočnost brojnih gledalaca.

Prvo rukometno prvenstvo zagrebačkih srednjih škola organizirano je u školskoj godini 1935/36. uz sudjelovanje reprezentacija realnih i klasičnih gimnazija. Prvo



Rukometna ekipa I. hrvatskog



građanskog športskog kluba na svom stadionu u Koranskoj ulici 14. IX.1941. godine.

mjesto osvojila je reprezentacija Državne I. muške realne gimnazije.

Osnovan Rukometni radni odbor (prije 70 godina)

Zahvaljujući učenicima zagrebačkih srednjih škola koji su maturirali 1939. godine, pri tadašnjim zagrebačkim športskim društvima osnivaju se rukometne sekcije. Tako se rukomet počeo igrati u I. hrvatskom građanskom športskom klubu, Hrvatskom športskom klubu Ličanin, (kasnije nazvan Martinovka), HŠK Gradske električne centrale, HŠK Šparta, HŠK Meteor, HŠK Concordia i HŠK Željezničar, kasnije nazvan HŠK Trnje. Rukometna sekcija pri SK Marathon osnovana je 1940. godine.

Rukometne utakmice u Zagrebu igrane su se na igralištu I. hrvatskog građanskog športskog kluba kraj Koranske ulice, igralištu HŠK Concordie u Kranjčevićевой ulici, HŠK Šparta kraj Elektrane i igralištu SK Jugoslavija u Črnomercu.

Radi zauzetosti tih igrališta s nogometnim treninzima i utakmicama, rukometaši su svoje utakmice igrali

uglavnom subotom ili nedjeljom poslije podne.

U proljeće 1940. godine predstavnici zagrebačkih rukometnih sekcija formirali su Rukometni radni odbor, koji je te godine organizirao prvo klupsko rukometno prvenstvo grada Zagreba.

Rukometni radni odbor možemo smatrati kao početak djelovanja Zagrebačkog rukometnog saveza.

Prvi reprezentativni susret (prije 60 godina)

Pedesetih godina prošlog stoljeća najbolji rukomet igrao se u Hrvatskoj. Prvim reprezentativnim susretom može se smatrati dvoboj Jugoslavije (19. 6. 1950.) s Belgijom, u Zagrebu na stadionu u Kranjčevićевой ulici.

Momčad u kojoj su svi igrači, osim jednog, bili iz hrvatskih klubova, ostvarila je visoku pobjedu (18-3). U jesen iste godine reprezentacija Jugoslavije je odigrala utakmicu sa Švedskom na istom stadionu i izgubila (4-8).

Inače, još 1942. hrvatska rukometna reprezentacija je odigrala svoj prvi susret - u Budimpešti s Mađarskom.



Ekipa Prve realne gimnazije na Srednjoškolskom igralištu 1936. godine. Slijeva: Viktor Šnajder, Vjekoslav Tepeš, Vladimir Mekić, Dragutin Pehaim, Vladimir Nemet, Emil Jurković, Vjenceslav Richter, Horvat, Milan Prelog, Zdenko Ungerer, Viktor Štajman, Tibor Lovrenčić i Juraj Kučić.

Prva rukometna utakmica u dvorani (prije 60 godina)

Prva rukometna utakmica u dvorani odigrana je 12. veljače 1950. godine u dvorani Zagrebačkog velesajma na Savskoj cesti između momčadi Metalca i Maksimira. Na turniru koji je priredio Rukometni odbor gradskog odbora FISAH-a sudjelovali su i sastavi Zagreba, Lokomotive, Dinama i Milicionara. Od 1953. godine organizira se prvenstvo Jugoslavije u malom rukometu za muške i ženske sastave.

Mali se rukomet u početku pretežno igrao na otvorenim igralištima, a kasnije sve više u dvoranama. Tadašnji mali rukomet od tada se naziva rukomet, a raniji rukomet dobio je naziv veliki rukomet.

Mali se rukomet u početku pretežno igrao na otvorenim igralištima, a kasnije sve više u dvoranama. Tadašnji mali rukomet od tada se naziva rukomet, a raniji rukomet dobio je naziv veliki rukomet.

Od 1953. organiziraju se državna prvenstva u malom rukometu za muškarce i žene. Od 1958. godine u nas se organiziraju prvenstvena natjecanja samo u malom rukometu.

Glavni ograničavajući faktor razvoja velikog rukometa u nas, bila su igrališta, igralo se isključivo na postojećim nogometnim igralištima. Uprave tih športskih objekata nerado su odobravale održavanje rukometnih treninga i utakmica. Treniralo se jednom ili najviše dva puta tjedno, a utakmice su odigravane nedjeljom ujutro.

Tzv. mali rukomet je bio brzo prihvaćen, pa se veliki rukomet igra sve manje. Od 1953. godine organiziraju se državna prvenstva u malom rukometu za muškarce i žene. Manji prostor potreban za igru i mogućnost igranja u dvorani, omogućili su neprekidne promjene situacije na terenu i bolji kontakt s gledaocima koji su ga zdušno prihvatili.

LITERATURA:

1. Flander, M. (1986). Razvoj rukometa u Hrvatskoj. Zagreb: Rukometni savez Hrvatske
2. Pervan, A. (1957). Varaždin – kolijevka rukometa u Jugoslaviji. Varaždin: Vlastita naklada.
3. Petranović, I. (1961). Plava knjiga Rukometnog kluba Slavonska, Nova Gradiška. Nova Gradiška: Rukometni klub Slavonska.

HRVATSKA - PRETEČA SKAUTIZMA

Svjetska skautska organizacija koja danas broji 28 milijuna skauta svih rasa i religija u više od 150 zemalja svijeta, utemeljena je u Velikoj Britaniji 1907. godine. Otac ovog jedinstvenog pokreta bio je Sir Robert Baden-Powell (1857-1941.), poznatiji među skautima kao B.P. On je na bazi vlastitih časničkih iskustava s mladima tijekom 217 dana duge opsade Mafekinga za vrijeme Burskog rata u Africi, vrativši se 1903. godine u domovinu kao nacionalni heroj, odlučio posvetiti se izvaninstitucionalnom odgoju djece kroz praktična znanja kako bi se lakše snašli kako u prirodi tako i u svakodnevnom životu. Ideja skautizma rađa se u želji da zapuštenoj

Tekst: HERCI GANZA ČALJKUŠIĆ

Hrvatski izviđači-skauti članovi su svjetske skautske obitelji već gotovo čitavo stoljeće. U duhu skautske ideje da se svijet ostavi barem malo boljim nego što smo ga zatekli te pod motom "Budi pripravan" i na ovim je prostorima već stotinjak generacija djetinjstvo provelo učeći praktična životna iskustva na nekonvencionalan način - u društvu svojih vršnjaka uz žubor potoka i pucketanje logorske vatre.



*Jamboree 1929:
Članovi Saveza
skauta Kraljevine
Jugoslavije
na Trećem svjet-
skom Jamboree-
ju 1929. godine
u Arrow Parku,
Birkenhead u
Velikoj Britaniji*



Iz Spomen-albuma hrvatskih skauta u Zagrebu 1914.-15.

gradskoj djeci pruži kvalitetnu i osmišljenu rasonodu kroz svladavanje vještina i znanja koje će ujedno utjecati na pozitivno oblikovanje njihovog karaktera. Želivši praktično provjeriti metode koje je promicao i ideje života vršnjačke skupine u prirodi, B.P. u kolovozu 1907. godine organizira prvo skautsko logorovanje s 22 dječaka iz svih britanskih staleža na Brownsea otoku. Ova je višednevna dječjačka avantura u prirodi označila službeni početak duge i bogate skautske povijesti. Knjižice naslovljene *Scouting for boys*, koje B.P. tijekom 1908. godine objavljuje u šest nastavaka, postale su najpopularnija mladeška literatura (uskoro prevedena na 35 jezika) koja je potakla mlade u Britaniji na samoinicijativno okupljanje u prve skautske patrole.

Priča, nalik na san, širila se nevjerojatnom brzinom u poletom. Već 1909. godine na prvom javnom okupljanju skauta Velike Britanije u Kristalnoj palači u Londonu, našlo se 11.000 mladih, a među njima i djevojke koje su potom pokrenule inicijativu za osnivanje *Girl Guiding* (Skautska organizacija za djevojke) na čijem je čelu od 1912. godine bila B.P.-jeva supruga Lady Olave Baden-Powell. Krajem te godine u Velikoj Britaniji bilo je 107.986 registriranih članova te skautski pokret postaje najbrojniji mladeški pokret u zemlji, ali započinje i širenjem po cijelom svijetu - Čile, Amerika (1909.), Danska, Finska, Francuska, Grčka, Nizozemska (1910.), Belgija, Čehoslovačka, Estonija, Japan, Norveška, Švedska (1911.), Argentina, Austrija, Italija, Švicarska (1912.),...

Hrvatska - preteča skautizma

Zahvaljujući profesoru prirodopisa i tjelovježbe Mati Mudriniću (Nova Gradiška, 1855. - Zagreb, 1932.) Hrvat-

sku možemo svrstati u preteče skautizma. Kao istinski zaljubljenik u svoj posao i izniman pedagog, zalagao se za izmještanje nastave iz učionice u prirodu gdje bi učenci, osim teorijskog znanja, mogli sticati i brojna praktična iskustva korisna za život.

U želji da dokaže smisao i opravdanost svojih ideja, prof. Mudrinić u vinkovačkoj školi 1881. godine osniva prvu izletničku družbu s kojom provodi nastavu u prirodi. Tri desetljeća nakon pionirskih iskoraka ovog zanesenjaka u Vinkovcima, kada je skautizam u svijetu uzeo maha, 1913. godine službena prosvjetna vlast ondašnje Austro-Ugarske monarhije, kojoj je Hrvatska pripadala, pokazuje zanimanje za ovaj pokret.

Prof. Matu Mudrinića i dr. Marija Kiseljaka poslala je u Austriju i Njemačku kako bi se upoznali s djelovanjem tamo osnovanih skauta (*pfadfindera*). Nakon ovog iskustva prof. Mudrinić s još većim entuzijazmom nastavlja s primjenom svojih ideja, a 1914. godine objavljuje knjigu: "Rukovod za hrvatske dačke izletne družbe (scout-družbe) - prema skautskom sustavu."

Hrvatsko skautsko udruženje

Godine 1913. počele su se osnivati „dačke izletne družbe“ pri Gimnaziji u Karlovcu, Realnoj gimnaziji u Zagrebu te iduće godine na Kraljevskoj maloj gimnaziji u Koprivnici. Bila je riječ o skupinama od najviše dvana-



Prof. Mate Mudrinić, prvi hrvatski skaut





Nikša Stefanini, utemeljitelj skautske organizacije u Splitu te autor današnje himne skauta Hrvatske "Ja znam svoj cilj"

est dječaka, uglavnom prijatelja-vršnjaka, koji su osmišljavali i provodili zajedničke izlete i putovanja obogaćujući ih sadržajima pomoću kojih su sticali znanja o snalaženju i preživljavanju u prirodi kao što su loženje vatre, kuhanje, kretanje po karti, izrada zaklona u slučaju nevremena, pružanje prve pomoći kod nezgoda i druge.

Uskoro su novopečeni članovi „izletničkih

družbi“ prihvatili međunarodni naziv skauti te odijeli svoje prve uniforme nalik na one skauta u drugim zemljama, a 1914. godine u Zagrebu je utemeljeno i Hrvatsko skautsko udruženje. Izbijanjem Prvog svjetskog rata skautsko načelo brige o drugima, snalažljivost, praktična znanja i organizacijske vještine skauta, došle su do izražaja u evakuaciji i zbrinjavanju stanovništva te u ispomoći djelovanju javnih službi (raznošenje pošte, pomoć vatrogascima i liječnicima) koje su oskudijevale ljudstvom, dok su u krajevima gdje se rat manje osjećao, pojedine jedinice nastavile s redovnim radom. Po završetku rata, raspadom Austro-Ugarske monarhije, prestalo je s djelovanjem i Hrvatsko skautsko udruženje.

Hrvatski skauti između dva svjetska rata

Pozitivna skautska iskustva iz prethodnog razdoblja, kao i istinska potreba mladih za ovakvim načinom učenja i druženja, nije nestala. Ljubavlju, energijom i entuzijazmom pojedinih profesora koji su volonterskim duhom okupljali, usmjeravali i poticali skautsko djelovanje, ubrzo je u novonastaloj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, te potom Kraljevini Jugoslaviji, obnovljen skautski pokret u brojnim hrvatskim gradovima.

Godine 1921. osnovan je u Beogradu Savez izvidnika i planinki koji je potom promijenio ime u Savez skauta Kraljevine Jugoslavije. Predstavnici ovog Saveza sudjelovali su na Međunarodnoj skautskoj konferenciji 1922. godine na kojoj je službeno osnovana Svjetska organizacija izviđačkog pokreta (*World Organization of the Scout Movement, WOSM*) te su naši skauti postali njeni punopravni članovi. Godine 1924. u Zagrebu je osnovan i Hrvatski skautski savez.

Prema podacima objavljenim u glasniku Saveza skauta Kraljevine Jugoslavije "Izvidnik", na dan 6. svibnja 1923. godine djelovalo je 37 stijegeva s ukupno 2.556 članova, od čega su s područja Hrvatske registrirani izvidnici u Splitu (92), Zagrebu (63), Ogulinu (29), Osijeku (38), Sušaku (60) i Šibeniku (26).

Skautizam u razdoblju međuraća na našem je tlu promicao moderna načela odgoja djece. Premda su u

Zahvaljujući profesoru prirodopisa i tjelovježbe Mati Mudriniću Hrvatsku možemo svrstati u preteče skautizma. Kao istinski zaljubljenik u svoj posao i izniman pedagog, zalagao se za izmještanje nastave iz učionice u prirodu gdje bi učenici, osim teorijskog znanja, mogli sticati i brojna praktična iskustva korisna za život.



brojnim europskim zemljama paralelno postojale strogo odvojene skautske jedinice za oba spola, kod nas se radilo zajedno s muškom i ženskom mladeži te je tako skautski savez bio napredniji i od ondašnjeg sustava školstva koje je tek godinama kasnije uvelo mješovite razrede.

Članstvo je bilo organizirano prema dobi. Dječaci od četiri do deset godina nazivali su se vučići, djevojčice te dobi pčelice, dječaci od deset do sedamnaest godina izvidnici, a djevojčice planinke. Članovi stariji od sedamnaest godina bili su brđani i stanarice. Skupina od

desetak skauta zvala se vod, dok su vučići činili čopor, a pčelice rojeve. Dva ili više vodova činili su četv dječaka ili kolo djevojčica, odnosno klub brđana i stanarica. Udružene čete u jednom gradu ili mjestu činile su stijeg, a stijegovi na prostoru tadašnje banovine činile su župe.

Ovdašnji skauti za svog su sveca zaštitnika prihvatili svetog Jurja čija legenda simbolizira pobjedu dobra nad zlom te se Jurjevo svečano obilježavalo kao Dan skauta svakoga proljeća 23. travnja. Iz Zbornika pravila i pravilnika Saveza skauta Kraljevine Jugoslavije (1933.) doznajemo kako je cvijet ljiljana s državnim grbom u sredini, magnetnom iglom kompasa na srednjem te zvijezdama na bočnim listovima skautski znak. Ispod ljiljana skautski je pozdrav Budi spreman, na koji su skauti odzdravljali Uvijek spreman, rukujući se lijevom rukom. Međusobno su se oslovljavali s ti, nazivajući se skautskom braćom i sestrama.

Zanimljiv je i do sada još neobjavljen podatak koji će 2011. izići u monografiji Splitskog skautskog zbora autora Zorana Fističića kako je današnja himna Saveza izviđača Hrvatske "Ja znam svoj cilj" nastala u ovom razdoblju, početkom dvadesetih godina, a njen autor Nikša Stefanini (1905.-1973.), utemeljitelj je prve skautske družine "Plavi trokut" pri Realnoj gimnaziji u Splitu 1920. godine.

Nikša Stefanini, tada gimnazijalac, postao je operni pjevač koji je nastupao po brojnim pozornicama diljem svijeta od zagrebačkog HNK preko Milana, Rima i Napulja do Broadwaya.

Poslije Drugoga svjetskog rata okreće se glumi te u zagrebačkom nacionalnom kazalištu igra glavne dramske uloge, da bi se od 1948. godine posvetio filmskoj i kazališnoj režiji, a od 1956. javlja se kao filmski glumac u domaćim filmovima "Ne okreći se sine", "U mreži", "Samo ljudi", "Cesta duga godinu dana", "Splavari na Volgi" te u nekoliko francuskih filmova.

Drugi savezni logor Skauta Kraljevine Jugoslavije u Zagrebu

Skauti su organizirali raznovrsne aktivnosti - izlete, priredbe, tečajeve, sabore, logorovanja te sudjelovali na nekim velikim međunarodnim aktivnostima među kojima su najvažnije svjetske skautske smotre (*Jamboree*). U organizaciji zagrebačkih skauta u Zagrebu je od 1. do 6. lipnja 1932. godine održan Drugi savezni logor Skauta Kraljevine Jugoslavije kojem su nazočili i skauti iz ondašnje Čehoslovačke, Mađarske, Ukrajine, Rusije, Engleske, Francuske, Poljske i Austrije.

Na prostoru logora bilo je 673 šatora i četiri barake za upravu, prehranu, kantu i trgovinu skautske opreme. Skauti su dobivali sirove namirnice koje su sami morali kuhati u sklopu svojih jedinica. Logor je bio opskrbljen rasvjetom, vodom, telefonom, radiostanicama, sanitarnim čvorovima te šatorom za pružanje prve pomoći. Organizirana su natjecanja za prvenstvo Saveza u skautskim vještinama, lakoj atletici, plivanju, odbojci gađanju puškom te lukom i strijelom.



Robert Baden-Powell, utemeljitelj skautske organizacije, na prvoj međunarodnoj skautskoj smotri svijeta 1920. godine proglašen je Glavnim skautom svijeta (Chief Scout)

Situacija pred Drugi svjetski rat

Politička i društvena situacija pred kraj tridesetih godina XX. stoljeća odrazila se i u djelovanju športskih klubova i društava, pa tako i u skautskom pokretu, pri čemu je osobitu ulogu imala Hrvatska seljačka stranka koja je u novostvorenoj Banovini pridavala veliko zanimanje za razvoj športa i rad s mladima.

Kako saznajemo iz splitskih dnevnih novina "Novo doba" od 8. studenoga 1939. za naš skautizam slijedili su novi povijesni događaji:

"Dana 5. studenoga održan je u Zagrebu skautski sabor svih skauta Banovine Hrvatske. (...) Saboru je predsjedavao savezni vođa, koji je najprije pozdravio izaslanika vođe Hrvatskog naroda dra Mačeka, g. Maršića. Nakon toga uzeo je riječ g. Maršić koji je u svom kratkom govoru toplim riječima uputio skaute da u svakoj prilici manifestiraju slogu, ljubav i požrtvornost nasprama domovini i hrvatskom narodu. (...) U nastavku zasjedanja Sabora Hrvat. Skaut. Saveza, predloženo je da skautska organizacija promijeni svoje ime, i da dobije čisto narodno. Na prijedlog starješine Hrvatskog Skautskog Stijega Sušak g. Dra Šimića, da se Hrv. Skaut Savez nazove „DOMOBRAN“, članstvo je dugotrajnim aplauzom prihvatilo ovaj prijedlog, i završio ovaj Sabor Lijepom našom“.

Godine 1941. zbog Drugog svjetskog rata prekinut je skautski rad, a skauti su se, u nešto izmijenjenim okolnostima i pod novim imenom, (izviđači) ponovno okupili početkom pedesetih godina...

LITERATURA:

- Aljinović, R. – Lukić, A. – Majer, K. (2002.). Izviđačke godine. Zagreb: Savez izviđača Hrvatske
- Fističić, Z. Povijest splitskih skauta - izviđača. (Splitski skautski zbor priprema objavljivanje 2011.)
- Marović, D. – Radja, M. (2006.). Povijest športa u Splitu : 1918. – 1941. Split: Splitski savez športova : Komisija za povijest športa
- Maštrović, V.: Prof. Mate Mudrinić, Preteča skautizma uopće od 1881. do 1918. Povijest športa, VI/1976. (26), 2277-2294
- Novo doba, 8. XI. 1939. Hrvatski Skauti (Promijenili svoje ime u „Hrvatski domobran“)
- Ujaković, B. (2003.). Budi pripravan! : učenje i zabava od skauta do izviđača. Zagreb: Hrvatski školski muzej (katalog izložbe)

OD PENKALE DO FIZIRA

Tekst: ANA POPOVČIĆ

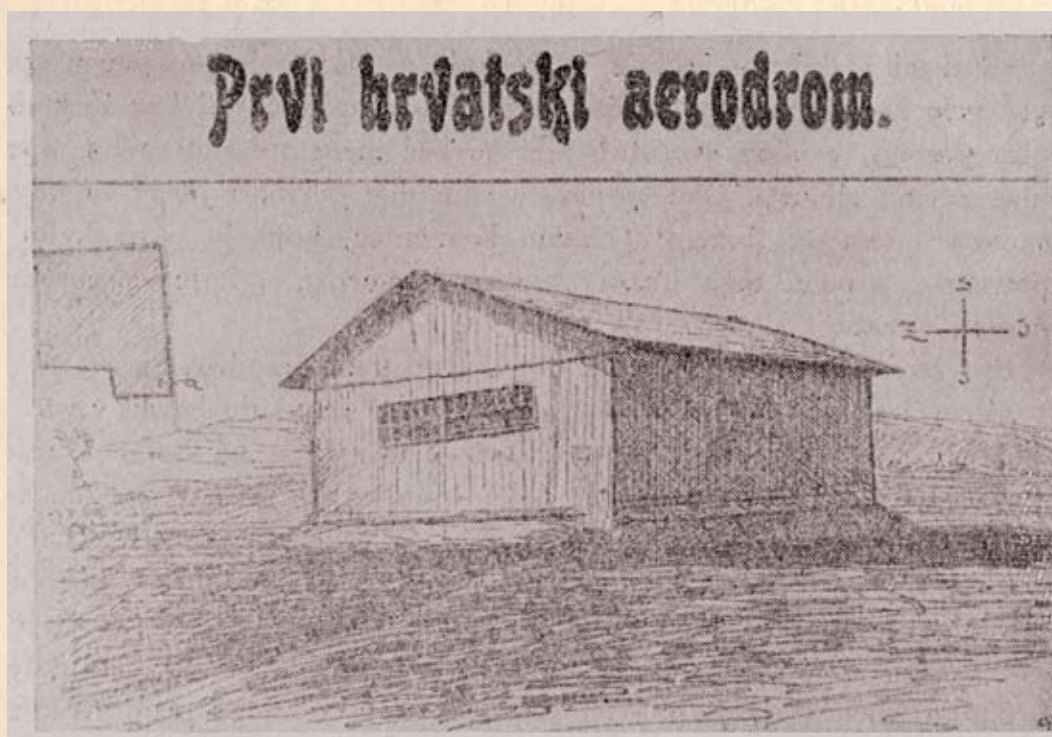
Godina 1910. ključna je i najznačajnija za ovaj šport u Hrvatskoj: te je godine održan prvi let zrakoplovom na motorni pogon i to zrakoplovom domaćeg konstruktora kojim je upravljao domaći pilot. Iste godine osnovano je prvo zrakoplovno društvo, sagrađen prvi aerodrom, prvi strani avijatičari dolaze u Zagreb, dopremljen je avion iz Francuske u Rijeku, a prvi Hrvat završava pilotsku školu braće Voisin u Parizu.

Od samih početaka zrakoplovstva nailazimo na pojedine Hrvate koji su doprinosili razvoju ljudskog letenja. Kao što navodi i Leonard Eleršek u svojoj knjizi "Homo Volans, rani hrvatski avijatičari 1550.-1925." od prvih početaka zrakoplovstva Hrvati teorijski razmatraju problem letenja (Paletin) te daju konkretan doprinos razvoju padobranstva (Vrančić) i balonstva (Domin, Mazarović). Pioniri su konstrukcije upravljivih zračnih brodova i zrakoplovne metalurgije (David Schwarz). Konstruiraju zrakoplove i lete njima u pionirsko doba zrakoplovstva (Penkala, Sarić, Merćep, Prodam), a na natjecanjima postižu vrijedne pobjede i rekorde (Bjelovučić, Klobučar, Novak).

Imajući na umu da zrakoplovstvo obuhvaća zapravo

sve vrste letenja, treba napomenuti da je 2010. godina trebala možda preciznije biti definirana kao obljetnica hrvatske avijacije. Drugi oblici letenja u Hrvatskoj se, kao i u svijetu, otkrivaju pa i demonstriraju i ranije. Spomenimo samo 1889. godinu kada u Zagreb stiže glasoviti zrakoplovac Merighi i održava prvi let balonom...

Ono po čemu je 1910. godina značajna, brojni su važni događaji vezani isključivo za avijaciju. Da spomenemo samo neke od brojnih aktivnosti: te je godine održan kod nas prvi let zrakoplovom na motorni pogon i to zrakoplovom domaćeg konstruktora kojim je upravljao domaći pilot. Iste godine osnovano je prvo zrakoplovno društvo, sagrađen prvi aerodrom, prvi strani avijatičari dolaze u Zagreb, dopremljen je avion iz Francuske u



Prvi aerodrom na Črnomercu

Rijeku, a prvi Hrvat završava pilotsku školu braće Voisin u Parizu.

Slavoljub Penkala, prvi hrvatski zrakoplov i prvi hrvatski aerodrom

Inženjer Slavoljub Penkala (1871.-1922.), nakon što je patentirao i pokrenuo proizvodnju penkala olovke, počeo se od 1908. ozbiljno zanositi avijacijom i godine 1908. i 1909., prijavio je Uredu za patente dva uređaja koji olakšavaju upravljanje zrakoplovima.



Konstruktor prvog hrvatskog zrakoplova Slavoljub Penkala

Penkala je proučavao sve tadašnje sustave letećih strojeva, a 1909. godine bio je i u Parizu s namjerom da kupi jedan avion i preradi ga prema vlastitim idejama. U konačnici je od toga odustao i odlučio konstruirati vlastiti. Sve dijelove aviona, s izuzetkom motora i elise, dao je izraditi kod domaćih industrijalaca. Motor od 25 KS nabavio je u Češkoj u tvrtki "Lauren i Clement", dok je elisu raspona 2,1 metara kupio u Francuskoj.

U početku je Penkala radio u veži zgrade gdje je i stanovao, na današnjem Trgu Kralja Tomislava 17. No, kako je avion napredovao tako taj prostor postaje pretijesan, pa je u posljednjoj fazi izrade, Penkala zatražio i dobio odobrenje od Grada za izgradnju hangara na vojnom vježbalištu u Črnomercu.

To je bilo povoljno mjesto, budući da su sve poljane u blizini Zagreba bile okružene kućama i visokim drvećem. Tako je, 23. veljače 1910. izgrađen prvi hrvatski aerodrom, s kojeg je nakon dugog iščekivanja, puno posla i nekoliko pomaknutih rokova, krajem lipnja napokon poletio Penkalin avion. Avionom je upravljao Penkalin pomoćnik Dragutin Karlo Novak (1892.-1978.).

U toj 1910. godini koja je zaista bila plodna za naše zrakoplovstvo započela je gradnja i prvog hidroplana u Puli. Iste godine u Subotici uzletjela su dva zrakoplova hrvatskih konstruktora od kojih je posebno značajan Ivan Sarić (1876.-1966.), drugi Hrvat koji je sagradio uspješan zrakoplov.

Prvo zrakoplovno društvo

Ozbiljna inicijativa za osnivanjem prvog zrakoplovnog kluba postojala je u Zagrebu već 1905. godine, što potvrđuje članak objavljen 10. listopada 1905. u „Obzoru“. Najveća prepreka ležala je u stranoj vlasti i nevoljkosti Beča da podupre hrvatski klub, pa je u konačnici cijela akcija završila na javnom apelu. Ipak, inicijativa se nije ugasila i strpljiva propaganda je s vremenom urodila plodom. U broju od 17. travnja 1910. godine „Novosti“ javljaju da se: "...u Zagrebu osniva društvo, u kojem su većinom članovi hrvatskog automobilističkog kluba,

kao: Rudović, Merćep, dr. Stojanović i drugi, - kojemu je zadaća da podupre pregaoce na polju zrakoplovstva". Tako je krajem godine napokon osnovan Klub hrvatskih avijatičara.

Otprilike u isto vrijeme, još jedan hrvatski grad pokazuje veliki interes za zrakoplovstvo i želju za osnivanjem zrakoplovnog kluba. Radi se o Rijeci. Nekolicina Riječana, prijatelja zrakoplovstva, nabavili su u Parizu leteći stroj tipa Demoiselle Santosa Dumonta. Zrakoplov je, prije početka vježbi, bio izložen građanima na uvid, a Riječani su se hvalili da su nabavili najmanji, ali najzanimljiviji avion koji je do tada konstruiran.

Ivan Bjelovučić - prvi hrvatski zrakoplovac

Prošlo je i stotinu godina otkako je prvi hrvatski pilot, Ivan Bjelovučić (1889.-1949.), nakon dvije godine školovanja završio pilotsku školu braće Voisin u prijestolnici europskog zrakoplovstva - Parizu.

Bjelovučić je rođen u glavnom gradu Perua, Limi, od oca Hrvata i majke Francuskinje. Dana 10. lipnja 1910. godine dobio je letačku dozvolu francuskog aerokluba, a letenjem se bavio sve do 1920. godine. Bjelovučić je sudjelovao na brojnim mitinzima i utrckama, na kojima je osvajao medalje, te srušio nekoliko rekorda. Bez ikakve dvojbe bio je među najboljim letačima svojega vremena.

Godine 1913. postao je prvi pilot u povijesti koji je uspješno svladao Alpe, a svojedobno je zapovijedao i peruanskim zrakoplovstvom. Bjelovučić je odlikovan nizom francuskih, belgijskih i peruanskih vojnih odličja, a između ostalih i francuskim Odličjem za hrabrost (Orden legije časti) i Ratnim križem s palmom.



Ivan Bjelovučić

Bogato naslijeđe

Brojni Hrvati ostavili su svoj trag u povijesti i razvoju zrakoplovstva. Zagrepčanin David Schwarz izgradio je prvi "čepelin", Viktor Klobučar ustrojio austrougarsku hidroavijaciju, Rudolf Fizir konstruirao osamnaest tipova aviona, piloti Miroslav Navratil i Raoul Stojasavljević u zračnim borbama tijekom I. svjetskog rata srušili su po 10 aviona, a osnivač i veliki zapovjednik austrougarskog zrakoplovstva Milan Uzelac bio je osnivač dvaju i general triju zrakoplovstava.

To je bogato naslijeđe na koje možemo biti ponosni i koje svakako zaslužuje dodatna istraživanja.

LITERATURA:

1. AA. VV. Enciklopedija fizičke kulture, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1977.
2. Leonard Eleršek, podlistak Homo Volans, rani hrvatski avijatičari 1550.-1925., u: Hrvatski vojnik, internet izdanje. Pregledano 20. kolovoza 2010. na internetskoj stranici <http://www.hrvatski-vojn timer.hr/hrvatski-vojn timer/2072008/podlistak.asp>
3. Labud Kirić, Počeci zrakoplovstva u Hrvatskoj, vlastita naklada, Zagreb 1960.